

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеська національна академія харчових технологій

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Анатомія фізіологія і гістологія
Назва дисципліни

Обов'язкова навчальна дисципліна

Мова навчання – українська

Освітньо-професійна програма Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва

Код та найменування спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва

Шифр та найменування галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство

Ступінь вищої освіти бакалавр

Розглянуто, схвалено та затверджено
Методичною радою академії

РОЗРОБЛЕНО ТА ЗАБЕЗПЕЧУЄТЬСЯ: кафедрою технології м'яса, риби і морепродуктів Одеської національної академії харчових технологій

РОЗРОБНИК (розробники): Патюков Сергій Дмитрович, к.т.н., доцент

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри Технології м'яса, риби і морепродуктів

Протокол від 23.06.2021 р. №13

Завідувачка кафедри ПІДПИСАНО Людмила ВІННІКОВА
(підпис) Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Розглянуто та схвалено методичною радою зі спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство

Протокол від 25.06.2021 р. № 3

Голова ради ПІДПИСАНО Наталія ТКАЧЕНКО
(підпис) Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Гарант освітньої програми ПІДПИСАНО Наталія ТКАЧЕНКО
(підпис) Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Розглянуто та схвалено Методичною радою академії

Протокол від « 30 » червня 2021 р. № 6

Секретар Методичної ради академії ПІДПИСАНО Валерій МУРАХОВСЬКИЙ
(підпис) Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

ЗМІСТ

	Сторінки
1 Пояснювальна записка	4
1.1 Мета та завдання навчальної дисципліни	4
1.2 Компетентності, які може отримати здобувач вищої освіти	5
1.3 Міждисциплінарні зв'язки	5
1.4 Обсяг навчальної дисципліни в кредитах ЄКТС	6
2 Зміст дисципліни:	6
2.1 Програма змістовних модулів	6
2.2 Перелік практичних робіт	7
2.3 Перелік завдань до самостійної роботи	7
3 Критерії оцінювання результатів навчання	8
4 Інформаційне забезпечення	9

1. Пояснювальна записка

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Анатомія, фізіологія і гістологія» є набуття теоретичних знань у галузі особливостей будови органів, апаратів і систем сільськогосподарських тварин та птиці у нерозривному зв'язку з їх функціями від клітинного рівня до рівня цілісного організму у порівняльно-видовому аспекті; на основі загальних закономірностей визначати видові, вікові і функціональні особливості органів, пов'язані з історичним, індивідуальним розвитком та умовами існування організму в цілому.

Завдання дисципліни: вивчення дисципліни «Анатомія, фізіологія і гістологія» є формування у майбутніх спеціалістів уявлення про універсальність загальнобіологічних механізмів забезпечення процесів життєдіяльності, а також усвідомлення ролі умов існування тварин у формуванні видових, індивідуальних і вікових особливостей будови органів, апаратів і систем органів; загальнопатологічних процесів (дистрофії, некрозу, запалення, пухлин тощо) на різних структурних рівнях, їх етіології і патогенезу; морфологічних проявів патології різних органів хворого організму; етіології і патогенезу неінфекційних, інфекційних й інвазійних хвороб, їх клініко-анатомічних форм, патоморфологічної характеристики та диференційних ознак.

В результаті вивчення даного курсу студент повинен:

знати:

- предметну область та розуміти професійну діяльність;
- морфологію, фізіологію та біохімію різних видів тварин для реалізації ефективних технологій виробництва і переробки їх продукції;
- способи відтворення, закономірності індивідуального розвитку та розведення тварин для ефективної професійної діяльності у галузі тваринництва;
- будову і функцію клітин, тканин, загальні закономірності будови і розвитку органів тварини;
- будову тіла тварин, поділ його складових частин на системи і апарати за їх функціональним зв'язком;
- взаємне розміщення частин тіла і органів (синтопію);
- проекцію окремих органів на скелет (скелетотопію);
- загальні принципи будови і розвитку окремих органів і систем у процесі їх історичного або індивідуального становлення;
- особливості будови окремих органів і систем в залежності від функції, яку вони виконують;
- патоморфологічну характеристику найбільш поширених інфекційних та інвазійних хвороб сільськогосподарських тварин.

вміти:

- навчати співробітників підприємства сучасних та нових компонентів технологічних процесів з виробництва і переробки продукції тваринництва;
- забезпечувати якість виконуваних робіт;

- застосовувати знання з відтворення та розведення сільськогосподарських тварин для ефективного ведення господарської діяльності підприємства;
- впроваджувати і використовувати на практиці науково обґрунтовані технології виробництва і переробки продукції тваринництва;
- застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності;
- визначати топографічне розташування і будова органів і частин тіла сільськогосподарських тварин (в тому числі птиці та кролів);
- характеризувати не тільки особливості будови конкретного органу, але і його морфо-функціональний взаємозв'язок з різними системами організму.
- визначати функціональні і структурні зміни в органах і системах органів сільськогосподарських тварин;
- використовувати особливості будови організмів тварин і фізіологічних процесів для отримання продуктів заданої якості і властивостей

1.2 Компетентності, які може отримати здобувач вищої освіти

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Анатомія, фізіологія і гістологія» здобувач вищої освіти отримує наступні програмні компетентності та програмні результати навчання, які визначені в Стандарті вищої освіти та освітньо-професійній програмі зі спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва підготовки бакалаврів

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми з технології виробництва і переробки продукції тваринництва або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів зооінженерії і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 2. Здатність використовувати сучасні знання про способи відтворення, закономірності індивідуального розвитку та розведення тварин для ефективної професійної діяльності у галузі тваринництва.

СК 10. Здатність застосовувати знання морфології, фізіології та біохімії різних видів тварин для реалізації ефективних технологій виробництва і переробки їх продукції.

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Навчати співробітників підприємства сучасних та нових компонентів технологічних процесів з виробництва і переробки продукції тваринництва.

ПРН 5. Забезпечувати якість виконуваних робіт.

ПРН 8. Застосовувати знання з відтворення та розведення сільськогосподарських тварин для ефективного ведення господарської діяльності підприємства.

ПРН 16. Впроваджувати і використовувати на практиці науково обґрунтовані технології виробництва і переробки продукції тваринництва.

ПРН 20. Застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.

1.3 Міждисциплінарні зв'язки

Попередні – шкільний курс біології; послідовні – хімія, загальна та неорганічна хімія основи фахової діяльності цикл дисциплін з технології харчових виробництв, розведення і генетика сільськогосподарських тварин і птиці.

1.4 Обсяг навчальної дисципліни в кредитах ЄКТС

Навчальна дисципліна викладається на другому курсі у третьому семестрі денної форми та заочної форм навчання.

Кількість кредитів ECTS - 6,0 (денна форма навчання) 6,0 (заочна форма навчання), годин - 180,0 (денна форма навчання), 180,0 (заочна форма навчання)

Аудиторні заняття, годин:	всього	лекції	практичні
денна	88	40	48
заочна	32	16	16
Самостійна робота, годин	Денна - 92		Заочна – 148

2. Зміст навчальної дисципліни

2.1 Програма змістових модулів

Змістовий модуль 1: Анатомія, фізіологія і гістологія

№ теми	Зміст теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Поняття про клітини, тканини, органи і системи органів. Морфологія, фізіологія та біохімія різних видів тварин.	4	1
2	Методи вивчення будови клітин та тканин. Гістологічна будова тканин.	4	1
3	М'язова система.	4	1
4	Кісткова система.	4	1
5	Система органів травлення. Механізм травлення у тварин та птиці.	4	2
6	Кровоносна та лімфатична система.	4	2
7	Система розмноження як основа відтворення та розведення сільськогосподарських тварин для ефективного ведення господарської діяльності підприємства	4	2
8	Система нейро-гуморальної регуляції.	4	2
9	Система шкіряного покриву та його похідні.	4	2
10	Особливості будови та функціонування організму птиці.	4	2
	Всього	40	16

2.2 Перелік практичних робіт

№ з/п	Назва практичної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Будова мікротому і правила роботи з ним. Техніка приготування гістологічних препаратів. Морфологія, фізіологія та біохімія різних видів тварин.	6	2
2	Будова опорно - рухового апарату.	6	2
3	Нервова система. Головний мозок. Спинний мозок.	6	2
4	Серцево-судинна і лімфатична система. Будова серця. Судини великого і малого кола кровообігу.	6	2
5	Органи дихання. Їх будова та функції.	6	2
6	Система розмноження як основа відтворення та розведення сільськогосподарських тварин для ефективного ведення господарської діяльності підприємства	6	2
7	Травний апарат. Будова порожнинних і паренхіматозних органів	6	2
8	Органи ендокринного апарату	6	2
Всього		48	16

2.3 Перелік завдань до самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Будова мікротому. Правила роботи на мікротомі. Техніка безпеки при роботі на мікротомі	8	12
2	Методика отримання гістологічних зрізів тваринних тканин. Фіксація зразків, заливка зразків, заморожування зразків, фарбування.	12	18
3	Будова саркомеру. Структура міофібрил м'язової тканини. Білки м'язової тканини. Білки саркомеру.	12	18
4	Механізм скорочення м'язового волокна. Джерела енергії для скорочення м'язового волокна. Роль мінеральних речовин в процесі скорочення м'язового волокна.	10	18
5	Будова остеону. Хімічний склад остеону. Хімічний склад кісткової тканини. Типи з'єднань кісток.	10	16
6	Ферменти травного тракту. Травні залози. Відмінності у будові та функціонуванні шлунку моногастричних та жуйних тварин.	10	18
7	Хімічний та морфологічний склад крові. Хімічний та морфологічний склад лімфи. Роль еритроцитів, лейкоцитів, тромбоцитів в організмі тварини.	10	16
8	Гормони тваринного організму. Залози внутрішньої секреції. Залози зовнішньої секреції. Залози змішаної секреції.	10	16
9	Особливості кісткової системи птиці. Будова травного тракту птиці. Похідні шкіри птиці.	10	16
ВСЬОГО		92	148

3. Критерії оцінювання результатів навчання

Види контролю: поточний, підсумковий – диференційований залік
Нарахування балів за виконання змістового модуля

Вид роботи, що підлягає контролю	Оцінні бали		Форма навчання					
			денна			заочна		
	<i>min</i>	<i>max</i>	Кількість робіт	Сумарні бали		Кількість робіт	Сумарні бали	
				<i>min</i>	<i>max</i>		<i>min</i>	<i>max</i>
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1. Анатомія, фізіологія і гістологія								
Робота на лекціях	0,25	0,5	20	5	10	8	2	4
Виконання практичних робіт	3,5	5	8	28	40	8	28	40
Опрацювання тем, не винесених на лекції	1	2	9	9	18	9	9	18
Проміжна сума				42	68		39	62
Поточний контроль (тестовий)			1	18	32	1	21	38
Оцінка за змістовий модуль 1				60	100		60	100

4. Інформаційні ресурси

Базові (основні):

1. Біологія продуктивності сільськогосподарських тварин [Текст] : підручник / І. Ю. Горбатенко, М. І. Гиль, М. О. Захаренко та ін. ; за ред. М. І. Гиль. — Херсон : Гельветика, 2018. — 600 с.
<https://elc.library.onaft.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.1648915>
2. Цехмістренко Світлана Іванівна. Біохімія м'яса та м'ясопродуктів [Текст] : навч. посіб. / С. І. Цехмістренко, О. С. Цехмістренко. — Біла Церква, 2014. — 192 с. <https://elc.library.onaft.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT-cnv.BibRecord.149830>
3. Віннікова, Людмила Георгіївна.
Основи птахівництва та переробки птиці [Текст] / Л. Г. Віннікова, Н. М. Поварова, О. В. Синиця ; Одес. нац. акад. харч. технологій. — Навч. вид. — Київ : Освіта України, 2020. — 216 с.
<https://elc.library.onaft.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.1414759>
4. Пешук Людмила Василівна. Основи тваринництва і ветеринарно-санітарна експертиза м'яса та м'ясних продуктів [Текст] : підручник / Л. В. Пешук ; Нац. ун-т харч. технологій. — Київ : ЦУЛ, 2011. — 400 с.
<https://elc.library.onaft.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT-cnv.BibRecord.71137>
5. Проваторов Герман Васильович. Годівля сільськогосподарських тварин [Текст] : підручник / Г. В. Проваторов, В. О. Проваторова. — Суми : Унів. кн., 2004. — 510 с. <https://elc.library.onaft.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT-cnv.BibRecord.42244>
6. Кононський Олексій Іванович. Біохімія тварин [Текст] : підручник / О. І. Кононський. — 2-ге вид., перероб. і допов. — Київ : Вища шк., 2006. — 454 с. <https://elc.library.onaft.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT-cnv.BibRecord.36275>

Додаткові:

1. Фізіологія сільськогосподарських тварин: Підручник / А.Й. Мазуркевич, В.О. Трокоз, В.І. Краповський, М.П. Ніщепенко та ін. Вінниця. 2015. Нова книга. — 370 с.
2. Фізіологія тварин: Підручник / Мазуркевич А.І., Карповський В.І., Камбур М.Д., Ніщепенко М.П. та ін. Вінниця. Нова книга. 2010. 424
3. Фізіологія сільськогосподарських тварин: Практикум для студентів ВНЗ «Технологія виробництва і переробки продуктів тваринництва» // А.Й. Мазуркевич, В.О. Трокоз, В.І. Краповський, М.П. Ніщепенко та ін. — Київ.: Центр учбової літератури, 2015. — 240 с.
4. Патологія тварин: Підручник. Мазуркевич А.Й., Тарасевич В.Л., Данілов В.Б., Малюк М.О., Карповський В.І., Ковпак В.В. — К.: Агроосвіта, 2013. — 414с.

5. Р.Эккерт, Д. Рэнделл, Дж. Огастин. Физиология животных: Механизмы и адаптация: В 2-х т. Пер. с англ. М.: Мир, 1991. 768 с.
6. Лебедева Н.А., Боровский А.Я., Писменская В.Н. и др. Анатомия и гистология мясопромышленных животных: учеб. пособие. – М. : Агропромиздат, 1985. – 368 с.
7. Анатомия домашних животных: в 3-х ч. : учеб. пособие. Ч. 3. Система кровотока, органы внутренней секреции, нервная система, кожа и ее производные, особенности анатомии домашней птицы / под ред. А. И. Акаевского. – М. : Высш. шк., 1971. – 376 с.
8. Вракин В.Ф., Сидорова М.В. Анатомия и гистология домашней птиц: учеб. пособие. – М. : Колос, 1984. – 288 с.
9. 4. Костин А.П., Мещеряков Ф.А., А.А. Сысоев Физиология сельскохозяйственных животных: учебник. – М. : Колос, 1974. – 480 с.
10. Якубчак О. М., Хоменко В. І., Мельничук С. Д., Ковбасенко В. М. Ветеринарно-санітарна експертиза з основами технології і стандартизації продуктів тваринництва: підручник. – Вид. 2-ге, випр., допов. – Київ : БІО-ПРОМ, 2005. – 800 с.
11. Глаголев П.А., Ипполитова В.И. Анатомия сельскохозяйственных животных с основами гистологии и эмбриологии: учебник / под ред. И.А. Спирихова и В.Ф. Вракина. – изд. 4-е, перераб. и доп. – М. : Колос, 1977. – 480 с.
12. Ganong W.F. Review of Medical Physiology. New York : Lange Medical Books McGraw-Hill, 2001. 732 p.
13. Kolb E. Lehrbuch der Physiologie der Haustiere. Stuttgart, 1988. 587 S.
14. Loefiler K. Anatomie und Physiologie der Haustiere. Stuttgart, 2002. 614 S.9
15. Шмідт-Нильсен К. Физиология животных: Кн.1.2.М.: Мир,1982.